Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Vastine
17.10.2018

TEM/1657/00.04.01/2017
TEM050:00/2017

Viite HE 97/2018 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain ja lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 10 §:n muuttamisesta; vastine valiokunnalle annettujen asiantuntijalausuntojen johdosta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriön kirjallista vastinetta valiokunnan saamiin asiantuntijalausuntoihin koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain ja lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 10 §:n muuttamisesta (HE 97/2018 vp).

Työ- ja elinkeinoministeriö lausuu asiantuntijalausuntojen johdosta seuraavaa:

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 4 §:ää koskevat huomiot

Tietosuojavaltuutetun toimiston asiantuntijalausunnossa ehdotetaan työntekijän henkilötietojen keräämisen yleisiä edellytyksiä ja työnantajan tiedonantovelvollisuutta koskevan yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain, jäljempänä *työelämän tietosuojalaki*, 4 §:n 1 momentin kolmatta virkettä täsmennettäväksi. Ehdotusta perustellaan lausunnossa siten, että edellä mainitun lainkohdan sanamuoto ei vastaa tosiasiallisia työelämän henkilötietojen käsittelyä koskevia tilanteita. Lausunnossa nostetaan erityisesti esille ns. ilmiantojärjestelmät. Lausunnossa ehdotetaan säännöstä muutettavaksi siten, että se sanamuodoltaan vastaisi tietosuojavaltuutetun pykälää koskevaa vakiintunutta tulkintakäytäntöä sekä voimassa olevan lain esitöissä esitettyjä useita poikkeuksia. Lausunnossa todetaan, että 4 §:n esitöissä (HE 75/2000 vp) on esitetty useita tilanteita ja poikkeuksia, jolloin tietoja voidaan hankkia ilman työntekijän suostumusta muualta.

Myös Suomen Yrittäjät ry esittää edellä mainitun säännöksen täsmentämistä tietosuojavaltuutetun tulkintakäytännön mukaiseksi.

Tietosuojavaltuutetun työelämän tietosuojalain 4 §:ää koskeva tulkintakäytäntö nostetaan esille myös Akava ry:n ja SAK ry:n asiantuntijalausunnoissa.

OTK Anna-Riitta Wallin katsoo asiantuntijalausunnossaan, että luotettavuuden selvittämistä koskevien erityislakien ja työelämän tietosuojalain välisten suhteiden selkeyttämiseksi samoin kuin voimassa olevan työelämän tietosuojalain 4 §:n 1 momentin asianmukaiseksi tulkitsemiseksi sopiva keino olisi täsmentää lain soveltamisalaa uudella säännöksellä. Lisäksi Wallin ehdottaa 4 §:n 1 momentin selkeyttämistä.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa asiantuntijalausunnoissa esitettyjen työelämän tietosuojalain 4 §:ää koskevien huomioiden osalta, että hallituksen esityksen tavoitteena on tehdä lakiin tietosuoja-asetuksesta ja kansallisen tietosuojalainsäädännön muutoksista johtuvat muutokset. Hallituksen esitystä valmistelleessa kolmikantaisessa työryhmässä käsiteltiin myös tietosuojavaltuutetun toimiston työelämän tietosuojalain 4 §:ää koskevaa tulkintakäytäntöä ja keskusteltiin pykälän mahdollisista täsmentämistarpeista. Valmistelussa ei löydetty yhteistä näkemystä tarpeesta muuttaa voimassa olevaa pykälää. Asian tarkempi selvittäminen ei ollut työryhmän toimeksiannon puitteissa mahdollista.

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan voimassa olevan työelämän tietosuojalain 4 §:n 1 momentin kolmatta virkettä ei ole tarpeen muuttaa tietosuoja-asetuksen vuoksi. Hallituksen esityksessä ehdotetaan kyseisestä virkkeestä poistettavaksi maininta rikosrekisteritiedoista, mikä on aiheuttanut esityksen perusteluissa todetulla tavalla virheellisiä tulkintoja siitä, ettei työntekijän rikosrekisteritietojen hankkiminen edellyttäisi laissa säädettyä perustetta. Kuten Wallinin asiantuntijalausunnossa todetaan, turvallisuusselvityslain mukaan turvallisuusselvityksen kohteen hakijan suostumus on turvallisuusselvityksen tekemisen edellytys eikä kyse ole suostumuksen antamisesta työantajalle.

Työ- ja elinkeinoministeriö viittaa Wallinin asiantuntijalausunnossa pykälän eduskuntakäsittelystä esitettyyn. Työntekijän luotettavuuden selvittämistä koskeva lainsäädäntö, turvallisuusselvityslaki ja henkilöluottotietojen käsittelyä koskeva sääntely, ovat muuttuneet työelämän tietosuojalain 4 §:n säätämisen jälkeen.

Työelämän tietosuojalain muuttaminen Wallinin ehdottamalla tavalla aiheuttaisi työ- ja elinkeinoministeriön käsityksen mukaan tarpeen tarkistaa tietosuojavaltuutetun 4 §:ää koskevaa tulkintakäytäntöä.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa Wallinin työelämän tietosuojalain 2 §:ää koskevan muutosehdotuksen osalta, että ehdotetun kaltainen säännös selkeyttäisi lainsäädännön sanamuodon mukaista nykytilaa ja työelämän tietosuojalain ja muun luotettavuuden selvittämistä koskevan lainsäädännön suhteita. Työ- ja elinkeinoministeriön huomauttaa ehdotuksen osalta kuitenkin, että työntekijän luotettavuutta voidaan voimassa olevan lain mukaan selvittää myös työntekijän suostumuksella, eli 4 §:ssä säädetyllä tavalla, kunhan kerättävät tiedot täyttävät lain 3 §:n tarpeellisuusvaatimuksen.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää Wallinin 4 §:n otsikkoa koskevaa muutosehdotusta (Käytettävät tietolähteet ja työnantajan tiedonantovelvollisuus) pykälän sisältöä vastaavana ja selkeyttävänä.

Wallinin 4 §:n 1 momentin kolmannen virkkeen muutosehdotuksen osalta työ- ja elinkeinoministeriö toteaa seuraavaa: **Työelämän tietosuojalain valmistelun lähtökohtana on ollut, että laki olisi yhteensopiva muun lainsäädännön kanssa siten, ettei laki estäisi muualla lainsäädännössä säädettyä tietojen käsittelyä.** Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan olisi perusteltua, että 4 §:n 1 momentista ilmenisi se lähtökohta, että jos työntekijän henkilötietojen keräämisestä tai saamisesta on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty, ei työntekijän suostumusta tietojen keräämiseen muualta kuin työntekijältä itseltään edellytettäisi. Työelämän tietosuojalaissa pääsäännöksi on säädetty, että työnantajan on kerättävä työntekijää koskevat henkilötiedot ensi sijassa työntekijältä itseltään (4 §:n 1 momentti). Lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi tarpeellinen tietojen kerääminen muualta kuin työntekijältä on mahdollista ilman suostumusta vain, kun viranomainen luovuttaa tietoja työnantajalle. **Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että Wallinin muutosehdotus vaikuttaa lähtökohtaisesti perustellulta, mutta erityisesti ehdotuksen jälkimmäinen osa, eli työnantajan lakisääteisiä velvoitteita ja työntekijälle säädettyjä oikeuksia koskeva kohta, herättää muun muassa kerättävien tietojen oikeasisältöisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä, joita ei ole voitu selvittää vastineen valmistelussa.**

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan perustellun kannan muodostamiseksi asiaan olisi tarpeen selvittää, minkä verran lainsäädännössä on nimenomaisesti säädetty työntekijän henkilötietojen keräämisestä tai saamisesta ja miltä osin nämä eivät ole tietoja, jotka viranomainen luovuttaa työnantajalle. Lisäksi olisi tarpeen selvittää, mitkä muut tilanteet Wallinin ehdottaman säännöksen jälkiosa, joka koskee työnantajan lakisääteisiä velvoitteita ja työntekijälle säädettyjä oikeuksia, kattaisi. Selvitystä tarvitaan erityisesti siitä, mitä nämä työnantajan lakisääteiset velvoitteet ja työntekijälle säädetyt oikeudet olisivat, millaisten tietojen keräämistä ne edellyttäisivät ja miltä osin nämä tiedot eivät olisi sellaisia, jotka viranomainen luovuttaa työnantajalle.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan 4 §:n muutostarpeiden selvittäminen edellyttäisi siten jatkovalmistelua.

STTK:n asiantuntijalausunto

STTK ry katsoo asiantuntijalausunnossaan, että tässä yhteydessä tulee myös varmistaa, että uusista tietosuojaa koskevista säännöksistä ei muodostu ammattiliitoille estettä tarjota jatkossa etuja jäsenistölleen myös kolmannen osapuolen kanssa tehtävin sopimuksin eikä lainsäädäntöön nykyisin perustuvia ammattiliittoon kuulumista koskevien tietojen luovutuksia estetä.

Työelämän tietosuojalaissa ei säädetä ammattiliittoon kuulumista koskevien tietojen käsittelystä eikä ammattiliittojen suorittamasta jäsentensä tietojen käsittelystä, vaan sääntely on perustunut henkilötietolakiin. Ammattiliittoon kuulumista koskevien tietojen käsittely on perustettava tietosuoja-asetukseen. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen, joita ammattiliittoon kuulumista koskevat tiedot tietosuoja-asetuksen mukaan ovat, käsittelystä on ehdotettu säädettäväksi myös tietosuojalaissa (HE 9/2018 vp).

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan lähtökohtaisesti kiellettyä. Käsiteltäessä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja tulee tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisen henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteen lisäksi jonkin 9 artiklan 2 kohdan edellytyksistä täyttyä. Osa tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdassa säädetyistä edellytyksistä on suoraan sovellettavia, kun taas osa edellyttää kansallista lainsäädäntöä, jossa on säädetty asianmukaisista suojatoimista.

Käsittelykieltoa ei 9 artiklan 2 kohdan nojalla tarvitse noudattaa muun muassa, jos
- rekisteröity on antanut nimenomaisen suostumuksensa kyseisten henkilötietojen käsittelyyn yhtä tai useampaa tiettyä tarkoitusta varten, paitsi jos unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä säädetään, että 1 kohdassa tarkoitettua kieltoa ei voida kumota rekisteröidyn suostumuksella (a alakohta), tai
- käsittely suoritetaan ammattiliittotoimintaan liittyvän säätiön, yhdistyksen tai muun voittoa tavoittelemattoman yhteisön laillisen toiminnan yhteydessä ja asianmukaisin suojatoimin, sillä edellytyksellä, että käsittely koskee ainoastaan näiden yhteisöjen jäseniä tai entisiä jäseniä tai henkilöitä, joilla on yhteisöihin säännölliset, yhteisöjen tarkoituksiin liittyvät yhteydet, ja että henkilötietoja ei luovuteta yhteisön ulkopuolelle ilman rekisteröidyn suostumusta (d alakohta).

Tietosuojalakiehdotuksen 6 §:ssä on ehdotettu säädettäväksi henkilötietolain 12 §:n mukaisista tilanteista, joissa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja saa käsitellä siltä osin kuin kyseinen henkilötietojen käsittely ei ole mahdollista suoraan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan nojalla. Lisäksi 6 §:ssä säädettäisiin 9 artiklan edellyttämistä suojatoimista.

Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueiden asiantuntijalausunto

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueet ovat toimittaneet esityksestä saman lausunnon kuin ne toimittivat lausuntokierroksella olleesta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Lausunnossa katsotaan, että työelämän tietosuojalain rangaistussäännöksen muutosehdotus edellyttää jatkovalmistelua. Lain 24 §:n muutosehdotusta on jatkovalmistelun perusteella muokattu siten, että voimassa olevan lain rangaistussäännös ehdotetaan säilytettäväksi pääosin ennallaan.

Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueiden asiantuntijalausunnossa katsotaan myös, että työsuojeluviranomaisen valvonnassa yleisesti esille tulevat rikkomukset on tarpeen lisätä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 13 §:n 3 momentin luetteloon, mikä antaisi työsuojeluviranomaiselle mahdollisuuden velvoittaa työnantaja poistamaan säännöstenvastaisen olotilan sakon uhalla.

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettu laki kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan. Työ- ja elinkeinoministeriöllä ei ole tältä osin lausuttavaa.

Kunnioittavasti,

Johanna Ylitepsa
Erityisasiantuntija